

PROBLEMEN ROND DE OPBOUW VAN HET BLINDENONDERWIJS IN PERZIË

J. VAN WEELDEN

Inleiding:

Perzië of Iran, zoals het officieel heet, is een der landen uit het Midden-Oosten die men gemakkelijk en graag romantiseert: Perzië het land van rozen en tapijten, van nachtegalen en mystieke poëzie, maar de werkelijkheid is gecompliceerder en interessanter dan elk spinsel der fantasie en dus is het dienstig iets over Perzië in het algemeen te zeggen, alvorens in te gaan op ons eigenlijke onderwerp.

Perzië is een der oude beschavingsgebieden: Elam (het zuidelijke deel van het huidige Perzië) was de grote antagonist van het Soemerische rijk en in 2000 voor Christus was er al sprake van een georganiseerde samenleving waarvan verschillende getuigenissen zijn overgebleven. Daarna heeft Perzië nog meermaal een bloeiperiode gekend, maar nu is het een zogenaamd ontwikkelingsgebied met een hoog percentage analfabeten en met miljoenen werklozen.¹ Krijgvoerende Grieken, Romeinen, Arabieren, Mongolen, Afghanen en Turken hebben er een grondig vernielingswerk verricht. Hun troosteloze erfenis is een onherbergzaam, kaal en dor land.

Oorspronkelijk was Perzië het land van het Zoroastrianisme, een verheven en nobel geloof, maar het werd door de binnenvallende Arabieren grondig geïslamiseerd. Zo grondig dat de Islam er nog steeds de staatsgodsdienst is; toch ook weer niet zo grondig of de Perzen hebben van de Islam een eigen variant gemaakt: de Shia-Islam die veel genuanceerder is dan de officiële orthodoxie, de Soennie-Islam die men meer in de Arabische landen vindt.² De Shia kent een reeks van heiligen die,

¹ Het is moeilijk een concrete maatstaf aan te leggen welke landen ontwikkelingsgebied zijn. Sinds dit jaar bijvoorbeeld hebben de Verenigde Staten hun economische hulp aan Perzië gestaakt, daar zij oordelen dat dit land niet langer ontwikkeld is. De Perzen zelf menen dat dit staken van de hulp een politieke reden heeft en vinden dat ze nog wel hulp nodig hebben. Ter vergelijking volgen hier de gemiddelde uurlonen in enkele landen (in dollars): V.S. \$ 2,64; Ned. \$ 1,00; Rusl. \$ 0,60; Japan \$ 0,40; Ghana \$ 0,15; Perzië \$ 0,125. Levensmiddelen zijn in de Perzische steden duurder dan in Nederland.

² De verovering van Perzië door de Arabieren duurde van 633 tot 641. Eerst tegen het einde van de 16e eeuw werd de Islam staatsgodsdienst.

als opvolgers van Mohammed, allen vrijwillig de zoendood zijn gestorven terwille van degenen die in hen geloofden: een bemiddelend en plaatsvervangend lijden dat men in de Islam elders mist. De Shia kent veel mystieke stromingen en heeft op haar beurt ook weer tot nieuwe godsdiensten of sekten aanleiding gegeven. De twee belangrijkste hiervan zijn de Soefie en het Baháisme.

De bevolking is dus overwegend moslim, als minderheden vindt men er ongeveer 25.000 Zoroastriërs; 100.000 Joden; 100.000 Christenen. De Christenen behoren merendeels tot twee der antieke kerken: De Nestoriaanse en de Armeense kerk.

Perzië is het enige, echt-mohammedaanse land dat vriendschapsbanden en handelsbetrekkingen onderhoudt met Israel. ¹ Perzië is het land met de oudste, ononderbroken Joodse levensgemeenschap ter wereld. Heel wat Joden zijn na de ballingschap niet weggetrokken en zijn in Perzië blijven wonen. Men wijst U nu nog het graf van Esther en van Daniël aan, en onlangs werden de fundamenten van het paleis van Nebucadnezar bloot gelegd. Heel recent vestigde een regeringspublicatie er nog eens de aandacht op dat in de bijbel, Cyrus, een Perzisch vorst, een niet-Jood, de 'gezalvde des Heren' genoemd wordt. (Zie: Jesaja 44 : 27 tot 45 : 8) .

Perzië is een enorm land, vrijwel 50 keer zo groot als Nederland. Als men het op de kaart van West-Europa zou leggen dan zou het reiken van de Noordzee tot de Russische grens en het zou, met uitzondering van de Iberische, Italiaanse en Scandinavische uitstulpingen, vrijwel het gehele tussenliggende gebied bedekken. Om nog even in Westeuropese verhoudingen te blijven denken: de Perzische grote steden liggen dan op de plaats van Parijs, Lyon, Hannover, Praag, Boedapest en Warschau, daarbuiten vindt men alleen kleine provincieplaatsjes en dorpen. Perzië is dus een leeg land, het heeft 13 inwoners per km² tegen Nederland 340, bij een zelfde bevolkingsdichtheid als ons land zou Perzië 560 miljoen mensen moeten herbergen, het heeft er in feite 21 miljoen. De ruimtelijke verhoudingen zijn dus voor een Nederlander ietwat ongewoon, als gemotoriseerd weggebruiker komt men buiten de steden slechts enkele auto's tegen, daarentegen moet men terdege rekening houden met kudden schapen en geiten, ezelkaravanen, karren, gesluisde vrouwen en dergelijke, die zich het recht op het gebruik van de weg niet laten ontnemen.

Perzië is een land van woestijnen, ten hoogste een kwart van het land

¹ 90 % van het Perzische volk is niet-Arabisch.

is min of meer vruchtbaar of kan vruchtbaar gemaakt worden. Deze woestijnen zijn niet alleen een gevolg van het chronische watergebrek maar hangen ook samen met de bodemgesteldheid. Er zijn bijv. twee grote zoutwoestijnen die samen ongeveer tienmaal zo groot als Nederland zijn. Perzië bestaat voor het grootste gedeelte uit een hoogvlakte die ongeveer 1500 meter hoog is. In het Noorden wordt deze hoogvlakte begrensd door de Elbroesbergen, in het Zuiden door het Zagrosgebergte. Beide gebergten zijn hoger en uitgestrekter dan bijv. de Alpen. Ten Noorden van de Elbroes ligt een smalle, vochtige kuststrook langs de Kaspische Zee. Ten Zuiden van de Zagros daalt het land af naar de olie-rijke kuststrook langs de Perzische Golf.

De bevolking van Perzië vormt geen homogene groep noch wat taal, noch wat ethnische achtergronden betreft. Perzisch is weliswaar de officiële landstaal, maar ongeveer de helft van de inwoners van Perzië heeft een andere moedertaal bijv. Turks, Arabisch, Koerdisch, Armeens. Het is het streven van de Perzische regering het volk tot een nationale eenheid te maken en het op een hoger ontwikkelingspeil te brengen. Dit hogere ontwikkelingspeil betreft zich uiteraard niet alleen op economisch gebied, maar ook op andere terreinen zoals politiek, opvoeding en onderwijs. Het is duidelijk dat dit enorme problemen schept. Een enkel voorbeeld moge dit illustreren: 10 % van het Perzische volk zijn nomaden die in stamverband leven en zich vaak moeilijk voegen in het raam van een centraal gezag. Waar de stamhoofden gewend waren over leven en dood te beslissen, waar de adat de verdeling der weidegebieden bepaalde, waar elke stam zijn eigen groepen van weerbare en bewapende mannen had, moet men nu dienaangaande de decreten van de centrale regering te Teheran gehoorzamen. Dat dit problemen geeft die soms de vorm aannemen van bloedige botsingen ligt voor de hand.

Niet alleen de nomadische bevolking, ook de honkvaste agrariërs geven problemen: 75 % van de Perzen zijn niet-nomadische boeren. Zij zijn gebonden aan een eeuwenoude traditionele wijze van landbewerking en leefden tot voor kort in een horige verhouding tot hun landheer. Thans heeft de regering op grote schaal land van de grootgrondbezitters ont-eigend en het verdeeld onder de boeren. Een alleszins loffelijk streven, maar men kan nu eenmaal deze mensen er niet in een handomdraai toe brengen moderne landbewerkingsmethoden te gebruiken of van hen de verantwoordelijkheid en bekwaamheid verwachten nodig voor het vormen van onderlinge coöperaties. Met onderwijs, voorlichting ed. bereikt men deze soort mensen niet, ze hebben daar als het ware geen zintuig

voor. De boerenemancipatie mag dan een der belangrijkste programapunten der Perzische regering zijn: de verwerkelijking ervan zal heel veel tijd en moeite kosten.

Ik noemde deze voorbeelden, het is duidelijk dat er zo tal van problemen zijn, die samenhangen met het feit dat men tracht een aan traditie en religie gebonden samenleving te openen. Problemen samenhangend met industrialisering; kapitaalsverschaffing; verruiming der arbeidsmarkt; organisatie der arbeiders; landreform; verkeersontwikkeling; stedensanering¹; waterhuishouding; vrouwenemancipatie; religieuze emancipatie (de scheiding van 'moskee' en staat); leerplicht; verbod van kinderarbeid; het scheppen van sociale zekerheid voor zieken, invaliden, ouden van dagen, werklozen, weduwen, verlaten vrouwen, wezen, enz.

Enkele algemene gegevens over de blindheid in Perzië

Dat er bij de poging het land te ontwikkelen weinig of geen aandacht geschonken wordt aan blinden is begrijpelijk. De algemene nood is te groot dan dat de interne ontwikkelingspolitiek ruimte zou laten voor het lenigen van de bijzondere nood der gehandicapten. Daarmee is echter die nood voor ons niet minder evident. Ik heb enkele onderzoekjes gedaan en op grond daarvan schat ik, onder veel voorbehoud, het aantal blinden in Perzië op 50.000 tot 60.000. Officiële gegevens berustend op volkstellingen of dergelijke ontbreken ten enenmale.

Blindheidsoorzaken zijn voornamelijk infecties die onder de slechte hygiënische levensomstandigheden volop hun kans krijgen en helaas benutten. In het hele land, dat dus zoals gezegd zo groot als West-Europa is, zijn er slechts ongeveer 65 bevoegde oogartsen, deze zijn echter geconcentreerd in de steden. In Teheran alleen al vindt men er ongeveer 25. Waar 85 % van de Perzen op het platteland leven, betekent dit dat er grote bevolkingsgroepen verstoken zijn van oogheelkundige hulp. Een vergelijk met andere landen is hier dienstig. In Nederland en andere landen worden grosso modo diegenen blind genoemd die braille nodig hebben om te lezen en te schrijven, het is begrijpelijk dat een dergelijke maatstaf in Perzië nog niet gehanteerd kan worden. Een Nederlandse boer bijvoorbeeld, wiens gezichtsvermogen zo slecht is geworden dat hij

¹ Esfahan bijvoorbeeld met zijn 250.000 inwoners, heeft nog geen waterleiding-geen riolering, geen huisvuilophalddienst. Er zijn geen bouw- of vestigingsvoor-schriften. Alleen de hoofdstraten zijn geasfalteerd.

niet meer zelf zijn bedrijfsadministratie op de gewone manier kan voeren geldt als blind, zijn Perzische collega echter kan bij een zelfde gezichtsbeperking zich veel gemakkelijker als ziende handhaven, daar zijn taak veel eenvoudiger is.

De maatschappelijke test is in Westerse landen zwaarder dan in Perzië en dergelijke landen en men zal in het Westen dan ook gauwer als blind beschouwd worden. Met andere woorden een groot aantal zeer-slechtzienden worden in de Westerse landen om *functionele* redenen *blind* genoemd, terwijl ze in Perzië (*slecht*) *ziend* worden geacht. Wanneer we dus in het kader van dit artikel over blinden spreken bedoelen we daarmee uitsluitend totaal- blinden en blinden die hoogstens licht-donkerperceptie hebben.

In Perzië zijn er ongeveer 250 blinden per 100.000 inwoners. Deze getallen zijn bijvoorbeeld voor Indonesië 227; voor Turkije 314; voor India 500; voor Egypte 545. Brengt men voor Nederland een correctie aan in die zin dat men alleen de met Perzische blinden vergelijkbare groep beschouwt dan zijn er in ons land ongeveer 25 blinden per 100.000 inwoners.¹

Wat de verdeling in leeftijdsgroepen betreft hierover ontbreken me ook algemene gegevens. Maar bij de proefgroepen trof ik alleen volwassenen of bijna-volwassenen aan en ik waag me contre-coeur, aan de veronderstelling dat de meeste blindgeborenen of vroeg blindgewordenen in hun eerste levensjaren sterven. Het leven in Perzië is hard voor de valide mens: het gehandicapte kind heeft er nauwelijks een levenskans. In ons blindeninstituut hebben we procentueel vrij veel verlaten kinderen, die soms eenvoudigweg bij ons gedeponerd worden of die we via een der staatsweeshuizen krijgen. Deze kinderen lijken dan vaak niet ouder dan een maand of zes, maar worden door de met ons samenwerkende artsen op 3 tot 4 jaar geschat. Het is een dankbaar makend wonder deze kinderen in verloop van enkele jaren te zien opbloeien; maar het doet ons tevens beseffen wat het levenslot is van die blindgeborenen die ons niet bereiken.

Blindenonderwijs en -opvoeding

Het blindenwerk in Perzië werd ongeveer 50 jaar geleden begonnen door

¹ Zelfs voor Nederland is het aantal blinden gebaseerd op een schatting. Zie Dr. J. Schappert-Kimmijser: *De blindheidsorzaken in Nederland*. v. Gorcum & Comp. Assen 1959. Voor de andere genoemde landen zijn de getallen gebaseerd op door volkstellingen gegeven uitkomsten. Onbekend is welk blindheids criterium daarbij gebruikt is.

een Duitse zendeling, pastor *Ernst Christoffel*. Men moet grote bewondering hebben voor deze pionier, die een waarlijk charismatische figuur was en die dit werk tot aan zijn dood bleef verrichten. Helaas was het werk onder zijn opvolgers te zeer op verzorging en proselytisering gericht, daarbij was het een typisch nationaal Duits liefdadigheidswerk, waardoor het geen wortels sloeg in de Perzische bodem. Gelukkig komt daar langzaam verandering in.

Sinds twintig jaar is er in Esfahan nog een tweede werk van christelijke signatuur dat zich met het helpen van blinden bezighoudt, dit wordt onder de naam *Nur Ayin* (de weg naar het licht) door de plaatselijke Perzische Kerk bedreven. Waar de Deutsche Blinden-Mission zich wijdt aan het werk onder blinde jongens, werkt de Nur Ayin met blinde meisjes en blinde volwassenen. De Nu Ayin heeft beter dan de Deutsche Blinden-Mission haar algemene taak begrepen en tracht buiten de verzorging, de opvoeding en de opleiding van de aan haar toevertrouwde blinden ook dienst te verlenen in ruimere zin. Waarover hieronder meer. Binnen het kader van de Nur Ayin valt mijn werk.

Uitgaande van de bestaande situatie in 1961, (het jaar dat ik naar Perzië ging), kon men als kritiek uiten dat het blindenwerk te zeer plaatselijk gebonden was, te weinig een algemeen dienende functie had en te veel het specifieke werk van vreemdelingen was, die bovendien aan zending of kerk verbonden waren. De voor de hand liggende opgave was te trachten het blindenonderwijs te decentraliseren en ook de Perzen zelf hierbij te betrekken. Zo ontstonden er in Shiraz (500 km. van Esfahan), in Kerman (700 km.) en in Ahwaz (800 km.) kleine moslim blindenschooltjes opgericht door de Nur Ayin en aanvankelijk geheel door deze geleid, gefinancierd en van leermiddelen voorzien. Het schooltje in Kerman bleek niet levenskrachtig, maar de andere twee werden op de duur financieel onafhankelijk en worden nu geheel door lokale krachten geleid en zijn officieel door de overheid erkend. Verder kwam er nog een kleine blindenschool tot stand in Tabriz (1100 km.) en een grote, moderne, goed geoutilleerde blindenschool werd geopend in Teheran (425 km.). Voor de laatste school, de Reza Pahlavischool, leidden we enige leerkrachten op en hielpen met adviezen en leermiddelen.

De direct hierop volgende fase van hulpverlening was het verschaffen van brailleboeken aan hen die hadden leren lezen. Het verzorgen van een doorlopende lectuurvoorziening is een noodzaak van de eerste orde.

Het is *technisch* nodig: er moet nu eenmaal een continue opvolging zijn die leidt van aanvankelijk leesonderwijs tot literatuur. Het is ook *psychologisch* nodig omdat het de motivering van het leren lezen moet voeden. Tot nu toe was dit een zwak punt in onze hulpverlening: we dienen het gewone leerplan op de voet te volgen, maar de regering verandert elk jaar de centraal gedistribueerde gewone schoolboeken, die wij dan weer vlijtig dienen over te schrijven in braille. Dit betekent dat we altijd in ademnood verkeren en dat de opbouw van een algemeen fonds van gewone brailleboeken, van niet-schoolboeken dus, geremd wordt. Met de meest primitieve middelen produceerden we vorig jaar bijna 500 brailledelen die we over geheel Perzië distribueerden tot in Pakistan toe. (Verschillende blinden die we helpen, wonen in de diaspora en zijn buiten het bereik van de bovengenoemde scholen). Toch zijn we optimistisch want we hopen in de naaste toekomst zowel in Nur Ayin als in de Reza Pahlavischool een goed geoutilleerde brailledrukkerij te krijgen. De benodigde apparatuur kunnen we dank zij edelmoedige giften uit Nederland aanschaffen, vooral enkele Nederlandse blindenorganisaties hebben hiertoe bijgedragen.

Daar waar het blindenonderwijs zijn beslag vindt moet er verder gebouwd worden aan de beroepsopleiding en het is duidelijk dat dit speciale problemen schept in een land waar grote werkloosheid heerst, waar dus een overvloedig aanbod is van geschoolde, ziende arbeidskrachten. Tot nu toe vonden de opgeleide blinden meestal werk in de beschutte werkplaatsen verbonden aan de blindenscholen waar ze weven, borstels maken, helpen bij de vervaardiging van brailleboeken enz. Buiten deze sfeer zijn er heel weinig arbeidsmogelijkheden, we vinden blinden o.a. in de volgende bezigheden en beroepen: bedelaar; lotenverkooper; muzikant-musicus; waterdrager; schoonmaker van waterbassins; geestelijke. Het 'beroep' geestelijke verdient enige toelichting. De moslim geestelijke behoeft geen speciale wijding om zijn ambt uit te oefenen en dit betekent dat dit onbeschermd beroep open staat voor ieder die een goede stem en voordracht heeft en tenminste enige koranverzen gememoriseerd heeft. Zo vindt men een uitgebreide scala van de zingende bedelaar, die getulband en getabberd bij de busstations de reizigers Allah's bescherming toewenst tot de geschoolde moella die de hele koran van buiten kent en die de ingewikkelde paden der islam traditie en -wetgeving weet te bewandelen. Ook in de laatste categorie vindt men hier en daar blinden.

Er zijn thans ook verschillende blinden die zelf weer blindenonderwijs geven of als taalleraar werkzaam zijn. Enkele blinden krijgen aan de blindenschool in Teheran een opleiding als masseur of telefonist, maar tot nu toe is er nog niemand die deze opleiding voltooid heeft en geplaatst is. Een drietal blinden studeren aan de universiteit in Teheran. Hier dient afzonderlijk Dr. Gazaëli vermeld te worden: iemand die blind geboren is, nooit het brailleschrift geleerd heeft maar die al zijn studien werkmateriaal dank zij zijn fenomenaal geheugen beheerst, verschillende talen spreekt enz. Hij is directeur van een grote middelbare school die meer dan duizend (ziende) leerlingen telt.

Een nieuw initiatief op het terrein der beroepsopleiding werd door de Nur Ayin genomen. Sinds twee jaar hebben we een kleine boerderij, waar blinde dorpelingen opgeleid worden in alle voorkomende agrarische werkzaamheden: landbewerking, veeverzorging en dergelijke. Het doel is hen na hun opleiding terug te plaatsen in hun dorp waar ze met onze aanvankelijke hulp en onder ons aanvankelijk toezicht zich langzamerhand zelfstandig dienen te maken. Hoewel het gezien, de korte tijd dat we hiermede experimenteren, te vroeg is hierover een uitspraak te doen, zijn we toch, gezien de resultaten die we mochten boeken, optimistisch gestemd ten aanzien van deze opleidingsmogelijkheid. Het is verblijdend getuige te zijn hoe zo'n gerevalideerde blinde, inderdaad meer valide, meer waard geworden is. Hij is niet meer een arme drommel die men wat toestopt, maar een gelijkwaardige die trots is op zijn nieuw verworven menselijkheid.

Bij dit alles is er helaas slechts sprake van blinde mannen en jongens: een maatschappij die de ziende meisjes nog weinig arbeidskansen biedt, is voor blinde meisjes geheel gesloten. Ook om andere redenen is het moeilijk de opgeleide, blinde meisjes in de maatschappij te brengen. Het is in Perzië nog vrijwel onmogelijk dat werkende vrouwen buiten het familieverband leven. Het 'wonen op kamers' zou voor een blind meisje iets ongehoords zijn en het meisje in kwestie aan veel gevaar blootstellen. Om de meisjes toch zoveel mogelijk sociale ervaring te verschaffen stuurt de Nur Ayin de daarvoor in aanmerking komende leerlingen naar gewone middelbare scholen. Dit blijkt in elk opzicht een succes te zijn. Wel dienen de meisjes echter per auto gebracht en gehaald te worden, daar zij en de hen begeleidende meisjes tegen de opdringerige belangstelling van de 'streetcorner romeo's' beschermd moeten worden. Zo hoorde een begeleidster die haar blinde schoolvriendin aan de hand

meevoerde zich toevoegen: 'Dag lief kameelleidstertje. Laat *mij* je kameel zijn, dan mag je *mij* leiden'.

Om verder de oudere leerlingen zoveel mogelijk werkelijkheidservaring bij te brengen laat de Nur Ayin ze buiten het eigenlijke blindeninstituut in een afzonderlijk huis wonen, in de hoop dat dit in de toekomst een soort flat voor werkende vrouwen zal worden.

Vrijwel alle blinde mannen trouwen op de duur. Daar de meeste huwelijken in Perzië door de ouders der betrokkenen gearrangeerd worden, blijkt de blindheid van de mannelijke partner geen bezwaar, hoogstens moet hij met een door anderen minder gewenste partner genoegen nemen. Anders ligt het voor blinde meisjes: zij, die in een blindenschool zijn opgevoed, zullen moeilijk een ziende partner krijgen, temeer omdat haar verlichte opvoeders vasthouden aan het romantisch huwelijksideaal en niet over haar willen onderhandelen met een eventuele huwelijkskandidaat. Hoe dit ligt ten aanzien van blinde, niet opgeleide dorpsmeisjes weet ik niet. Getrouwde vrouwen, die op latere leeftijd blind worden, blijven meestal bij hun echtgenoot als het huwelijk goed was, anders worden ze verstoten of verlaten.

Maatschappelijke problemen der hulpverlening

Het voorstaande overlezend kom ik als vanzelf tot een kritische beschouwing van de hulp die men kan bieden in een bepaalde sociale gegevenheid. Hoezeer men ook gebrevetteerd meent te zijn en zich in een bepaalde materie ervaren acht, toch moet men zich leren onderwerpen en aanpassen aan de bestaande maatschappelijke structuur, wil de hulp die men biedt ook maar enigmate effectief zijn. Dit betekent dat men de hele hulpverlening en de eigen rol daarbij bewust moet relativieren: een éénmanskruistocht waarbij de hulpverlener in het bestek van enkele jaren een grote doorbraak zou bereiken is, waar het Perzië betreft, net zo onecht als de dromen over nachtegalen en rozen.

Men moet de hulpverlening bewust relativieren, allereerst om *maatschappelijke* redenen: de organisatie van een algemeen blindenwezen is slechts mogelijk in een maatschappij waar algemene gezondheidszorg bestaat, waar een goede publieke administratie is, waar de leerplicht wordt nageleefd, waar kortom sociale zekerheden geboden en gehonoreerd worden. Om een dezer aspecten iets nader uit te werken, het volgende: het ligt voor de hand dat men de hulpverlening aan blinden

tracht te baseren op de uitkomsten van een algemeen onderzoek naar de blindheidsdichtheid; de verdeling in leeftijdsgroepen; de blindheidsorzaken en verdere sociale en medische achtergronden die de blindheid mede bepalen. Een dergelijk medisch-sociaal onderzoek is tot nu toe nog niet verricht in Perzië: het zou een goed toegerust medisch-sociologisch team jaren werk kosten.

In mijn pogen iets na te gaan van de achtergronden van blindheid kon ik dus niet anders dan heel bescheiden zijn. Ook bij het verwerken van deze bescheiden pogingen stuitte ik echter op veel moeilijkheden: gebrek aan administratieve gegevens; wantrouwen en terughoudendheid bij de bevolking; wanbegrip bij de plaatselijke machtshebbers enz. Ik moest me tenslotte beperken tot een zeer oppervlakkig onderzoek van enkele stadjes in de buurt van Esfahan. De hierop gegronde uitkomsten vermeldde ik, uiteraard onder veel voorbehoud, reeds hiervoor.

Waar de opbouw van een nationaal, algemeen blindenwezen nog niet aan de orde is, kan men dus slechts enkele centra van blindenonderwijs helpen opbouwen, in de hoop dat deze als 'pilotstudies' op de duur er mede toe zullen bijdragen dat de maatschappij tot een grotere mate van zelfreflectie komt.

Er is nog een andere maatschappelijke omstandigheid die maakt dat men zijn hulp relativeren moet. In onze samenleving hoort men vaak als een der doelen van de opvoeding van gehandicapten verkondigen, dat men deze moet brengen tot integratie in de maatschappij. In dit verband dient opgemerkt te worden dat de blinden die we bij ons onderzoek en ook elders aantreffen *uitstekend geïntegreerd* waren. Hetzij als actieve straatbedelaars, hetzij simpel vegeterend en afhankelijk van de hulp die hun door verwanten geboden werd, pasten ze heel goed in het algemeen maatschappelijk patroon.

In een samenleving waar analfabetisme nog eerder regel dan uitzondering is, ligt het zeker niet voor de hand dat blinden lezen en schrijven leren. Waar zij dit toch leren worden ze, althans in de dorpsgemeenschap eerder een rariteit dan een lichtend voorbeeld. Men dient als hulpverlener wel te overwegen dat wanneer men zich eenmaal in de 'natuurlijke' gang van zaken mengt, men het in veel opzichten moeilijker voor de betreffende blinde maakt. Men licht hem uit het bestaande levenspatroon, dat ook voor hem een vanzelfsprekende gegevenheid was en

maakt door onderwijs en opvoeding van hem iemand die niet meer terug kan naar de oude levensomstandigheden, terwijl de maatschappelijke structuur een nieuwe integratie op hoger niveau vooralsnog niet toestaat. Een van onze jonge mannen illustreerde dit door tegen me te zeggen: 'Meneer, U heeft me geleerd om dagelijks mijn tanden te poetsen, nu kunt U me niet meer terugsturen naar mijn dorp'.

Heeft de ander, de blinde eigenlijk wel om onze hulp gevraagd? Zijn wij, buitenlandse helpers, niet teveel als reclametekstschrijvers bezig? We adverteren 'het nieuwe leven' totdat de blinden beseffen wat ze missen. Dan hebben ze de oude argeloosheid verloren maar wij kunnen onze beloften slechts zelden waarmaken.

Dit beseffend, wordt men als hulpverlener uitermate voorzichtig eer men een blinde opneemt. Voor zover we nieuwe schooltjes gesticht hebben, was het dan ook een principieel punt dat dit dagscholen moesten zijn. De leerlingen kunnen dan na het dagelijkse schoolbezoek weer terugkeren naar hun primaire leefmilieu, hoe primitief dat dan ook volgens onze inzichten mag zijn.

Persoonlijke problemen der hulpverlening

Hoewel in het hierboven gegeven voorbeeld duidelijk werd dat persoonlijke en maatschappelijke moeilijkheden hier niet altijd te scheiden zijn, zijn er toch ook problemen in de hulpverlening die direct op de persoon van de opvoeding of van de opvoeder betrokken zijn. Allereerst dus wat de moeilijkheden betreft die bij de *opvoeding* wortelen.

Er moet bij de blinde niet alleen behoefte aan hulp zijn, maar ook bereidheid hulp in de geboden vorm te ontvangen. In het algemeen is mijn ervaring dat men wel geholpen wil worden echter niet met onderwijs of werk, maar met geld, kleding of voedsel.

Het blijkt uitermate moeilijk belangstellenden en gegadigden te vinden voor een hulpprogramma waarbij de gevolgen eerst langzamerhand zichtbaar worden en waarbij de geholpenen zich moeten inspannen. In Kerman bijvoorbeeld waren er wel blinden bereid naar onze school te komen, mits we hun een uurloon betaalden. Voor hen was het geen vanzelfsprekendheid dat ze moesten leren lezen en schrijven, evenmin begrepen ze de bereidheid tot hulpverlening van onze kant

en ze vertaalden de situatie in voor hen herkenbare termen: werk en loon.

Niet alleen moeten de blinden geholpen willen worden, ze moeten ook bereid zijn zichzelf te leren helpen en zodoende zich maatschappelijk te laten gelden. In Europa zijn het de blinden zelf geweest die in organisatorisch verband verenigd, hun menselijke rechten hebben verworven. Hoewel er in Perzië nog geen sprake is van een strijd bare blindenorganisatie, is er toch de laatste jaren een blindenvereniging ontstaan die zich begint te roeren en de Perzische regering blijkt bereid de woordvoerders daarvan gehoor te geven. Dit alles is slechts een pril begin dat nog doorkruist wordt door persoonlijke wedijver en animositeit, maar toch het begin is er en de ontwikkeling valt niet meer te keren.

Hulp verlenen is ook om andere persoonlijke redenen moeilijk, wegens moeilijkheden die meer betrokken zijn op de *opvoeder*. Wanneer men zich als helper aanbiedt wil men niet alleen graag resultaat zien, omdat men daar de doelmatigheid van zijn hulpverlening in gedemonstreerd ziet, men wil ook graag resultaat zien, omdat men in de hulpverlening zichzelf aanbiedt. De mogelijkheden echter om zichzelf in die hulpverlening te realiseren zijn gering en dat werkt frustrerend. Als gezegd men moet zich als opvoeder aanpassen aan de andere samenleving en het eerste wat men dan beseft is dat het in Europa verworvene in die andere cultuur niet overdraagbaar is, niet telt. Dit kan omdat het om opvoedingswaarden en -idealen gaat zeer pijnlijk zijn. Verder leert men beseffen dat men slechts voor een gering deel de eigen potentiële productiviteit kan verwerkelijken: het werken in een uiterst genuanceerde voertaal, die men ondanks dagelijkse studie en oefening en voortdurend gebruik onvoldoende beheerst, maakt dat men niet alleen primitiever functioneert, maar als opvoeder ook primitiever is. Men heeft vergelijkenderwijs als het ware slechts de beschikking over de woorden — zoet — en — stout — en moet daarmee alle gedragmogelijkheden van de opvoeding dekken. Het is overigens een gezonde ervaring voor de superieure westerling, zich als cultuurbaar te ervaren en men voelt zich tot grote bescheidenheid genoopt.

Daarnaast is er ook de ervaring van de eigen primitiviteit in andere zin, die de dialoog met de ander belemmert. Men is als Europeaan

te ongeduldig, te agressief, te openhartig, te direct en is ook in die zin primitief, barbaars in vergelijking met de hoofse Perzen. Een voorbeeld moge duidelijk maken wat ik bedoel: Een van de blinden die we hielpen, probeerde onder kennelijk valse voorwendsels wat extra geld los te krijgen. Ik was kribbig hierover temeer daar ik er vrijwel zeker van was dat de betrokkene eerder gekregen goed verkwaanseld had. Toen ik dit met mijn medewerkers besprak en zei dat we de jongeman aan de kaak moesten stellen, werd dit door de anderen afgewezen. 'U mag hem niet slecht maken', zeiden ze. Met andere woorden: de mens is slechts dan werkelijk fout als hij als zodanig aan zichzelf en aan anderen ontdekt wordt. Het behoort tot de normale sociale code de betrokkene en anderen en ook zichzelf in de 'goede' waan te laten.

Het past ook in de sfeer van 'goedpraten' en 'mooidoen' dat men in Perzië officieel voor de woorden *blind* en *blinde* de termen *niet-ziend* en *niet-ziende* gebruikt. Het eigenlijke woord *blind* (koer) is daarmee vrijwel tot een *scheldwoord* geworden.

Ook het feit dat men zich bewust op de achtergrond houdt en Perzen naar voren schuift die het werk moeten leiden en naar buiten vertegenwoordigen kan belemmerend werken. Het is moeilijk iets op te bouwen en er zich dan langzamerhand uit terug te trekken en het over te laten aan lieden die men lang niet altijd geschikt acht voor dit werk. Men voelt zich hier echter toch toe genooddaakt omdat men de blindenzorg een waarlijk Perzische aangelegenheid wil laten worden. Het gevoel van teleurstelling dat men niet de juiste plaatsvervaarders kan vinden kan soms tot een obsessie worden en ik heb er mezelf wel eens op betrappt dat ik hoopte (?) dat iets verkeerd zou gaan omdat de man die het werk van mij overgenomen had, het naar mijn mening niet op de juiste wijze en niet met bezieling deed. Ook hier moge een enkel voorbeeld spreken: Een door ons opgeleide internaatsopvoeder ging binnen de muren van ons huis alleraardigst met zijn opvoedelingen om, maar weigerde categorisch om zich op straat met hen te laten zien. Zijn standpunt was dat met blinden wandelen dienstmeidenwerk was. Toen ik hem hierover gispte en hem erop wees dat ik toch ook met blinde kinderen op straat liep, was zijn antwoord: 'Nu ja, U bent nu eenmaal een Europeaan...' (Waarbij men op de puntjes naar verkiezen kan invullen: en dus onbeschaafd of en dus ontoerekenbaar).

Er is nog een persoonlijke factor die de hulpverlening kan bemoeilijken:

men verwacht als hulpverlener van de ander dankbaarheid. Men meent wellicht iets van het eigen gerief en van de persoonlijke ambitie opgegeven te hebben door naar het vreemde land te gaan en degene die men wil helpen dient dat dan ook te beseffen. Zo denkend, overschat men de hulpverlening, overschat men zichzelf. In de eerste plaats heeft de ander niet expliciet om hulp, om *onze* hulp gevraagd. In de tweede plaats ook waar we hem waarachtig hulp kunnen bieden en hem in onze helpende daad ontmoeten, blijven we toch altijd een vreemde, omdat we niet zijn leven kunnen delen en ons met hem kunnen vereenzelvigen. Bijvoorbeeld: ook waar wij eenvoudig menen te leven, baden we ten opzichte van de mensen die we helpen in weelde. Zo kopen wij zonder meer een kilo sinaasappels, waar een Perzische werkmans meer dan een halve dag voor zou moeten werken en in veel gevallen worden onze poes of hond beter gevoed dan de gemiddelde Pers.¹

Bij het uitblijven van betoonde dankbaarheid kan men dit in bepaalde gevallen als een diepe teleurstelling ondervinden. Het is blijkbaar uiterst moeilijk om tot een gratuite hulpverlening te komen; tot een zichzelf gevend en de ander vrijlatend dienen. Hoewel men rationeel bij voorbaat de noodzakelijkheid der aanpassing aan de plaatselijke cultuur aanvaardt, moet men als hulpverlener door zeer pijnlijke ervaringen eer men langzamerhand ook emotioneel zo ver is.

Slotopmerking:

Onderwijs en opvoeding hangen ten nauwste samen met het beeld dat men als opvoeder van de mens heeft en het zou interessant zijn dienaangaande een studie te maken van de verschillen van het Perzische en Nederlandse mensbeeld en opvoedingsideaal. Aan de hand hiervan zou men dan ook kunnen nagaan hoe diep de door mij hierboven gesignaleerde verschijnselen wortelen: in hoeverre ze uitzonderingen op de Perzische opvoedingsfilosofie vormen of er bevestigende illustraties van zijn. Voor hen die menen dat uitsluitend de principiële verschillen tussen Christendom en Islam verantwoordelijk zijn voor de verschillen in mensbeschouwing en daarbij wijzen op de grotere sociale rechtvaardigheid in het Westen zou ik willen opmerken, dat ons mensideaal en mensbeeld zeker niet alleen bepaald worden

¹ Omgekeerd treft het ons als onredelijk dat een Perzisch arm gezin een *kwart* van het bescheiden gezinsinkomen uitgeeft aan suiker en thee.

door onze geloofsovertuiging en wereldbeschouwing, maar evenzeer door het feit dat wij welvarend zijn en ons sociaal veilig en zeker weten¹. In Perzië wordt het leven getekend door de angst voor morgen. Onzekerheid knaagt aan vrijwel iedereen en de gewone man leeft onder de voortdurende angst brodeloos te worden. Geborgenheid kan onder sommige omstandigheden meer betekenen dan gaafheid van leden.

Ik nam bijvoorbeeld een groepje blinde kinderen mee naar een pottenbakkerij. De pottenbakkers werkten in een spelonkachtig heuvel-land even buiten Esfahan. Toen we bij een der holen stopten kwamen de mannen als mollen naar buiten. Ze bleken net zo nieuwsgierig naar mijn werk als ik naar het hunne. Nadat we een poosje gepraat hadden, merkte een hunner op: 'Meneer maak ons alsjeblijft blind en zorg dan voor ons, dan hebben we het beter dan nu'.² Deze opmerking werd onder grote hilariteit door de andere pottenbakkers beaamd. De tegenstelling tussen de holwangige in lompen geklede werklui en de goed gevoede, goed geklede blinde kinderen was inderdaad schrijnend.

In Perzië waar men, in tegenstelling tot in Nederland, nog direct op straat en in eigen leven met allerlei vormen van leed in aanraking komt vindt men een begrijpelijke hardheid ten opzichte van dat leed. Enerzijds wordt men hard door de vanzelfsprekendheid van het leed, men raakt afgestompt, anderzijds verbergt deze hardheid wel degelijk afweer en angst. Daarnaast en daarboven vindt men echter ook de bereidheid tot helpen, vaak gaat deze hulpbereidheid niet verder dan een snel gedane en snel vergeten belofte maar vaak ook is er een oprecht medelijden.

Daar waar het leed de dagelijkse nietgezel is heeft men een grotere verdraagzaamheid van het afwijkende en gebrekkige dan in de keurige, geordende Westerse samenleving. Het bleek bijvoorbeeld in het geheel niet moeilijk blinde kinderen als leerlingen op gewone scholen

¹ Gemakshalve noem ik hier slechts deze beide godsdiensten omdat ze het duidelijkst het Nederlandse en Perzische levenspatroon beïnvloed hebben. Uiteraard hebben Judaïsme en Hellenisme ingewerkt op het westerse christendom en hebben aan de andere kant niet-mohammedaanse factoren de Perzische islam beïnvloed.

² Het is in dit verband ook veelzeggend dat een bepaalde werkwoord in de spreektaal zowel *vetmesten* als *genezen* kan betekenen.

te introduceren en blinde jongens leden van een gewone worstelclub te laten worden. Deze tolerantie is naar mijn mening een wezenlijk Perzisch kenmerk. Het is dan ook een verblijdend feit dat dit medegevoel, dit erkennen van de menselijkheid der gehandicapte thans de algemene vorm gaat krijgen van een wet die het recht van de afwijkende mens op onderwijs en arbeid staft. De groei en de verwerking van deze overtuiging mee te maken en gestalte te zien krijgen, maakt het werken in Perzië voor een buitenlandse helper tot een boeiende taak.

Curriculum Vitae

Geboren 1925. Onderwijsakte 1944.

Dissertatie paedagogiek 1961. Aanvankelijk werkzaam als onderwijzer, daarna verbonden aan het Koninklijk Instituut tot onderwijs van Blinden te Huizen-Bussum en aan het Gemeentelijk Paedotherapeutisch Instituut te Amsterdam. Sinds najaar 1961 werkzaam in de opbouw van het blindenonderwijs in Perzië.